

HRISTACHE MONICA

**SPECIFICUL COMUNICĂRII
INSTRUCTIV – EDUCATIVE LA
ELEVII DIN
CICLUL PRIMAR**

ISBN: 978-973-1866-69-7

online

HRISTACHE MONICA

SPECIFICUL COMUNICĂRII
INSTRUCTIV – EDUCATIVE LA ELEVII DIN
CICLUL PRIMAR

CUPRINS

CAP. I Comunicarea și limbajul educațional

- I.1. Considerații preliminare (ce este comunicarea, motivația comunicării și tipuri de comunicare)..... p. 4
- I.2. Principiile comunicării.....p. 17
- I.3. Formele comunicării.....p. 22

CAP. II Specificul limbajului educațional

- II.1. Limbajul natural și limbajul educațional .....p. 40
- II.2. Stilul de comunicare educațională.....p. 44
- II.3. Formele comunicării educative.....p. 45

CAP. III Comunicarea în relația profesor – elev

- III.1. Rolul informației în procesul instructiv – educativ.....p. 58
- III.2. Tipurile de educație și limbajul educațional...p. 64
- III.3. Concluzii asupra limbajului educațional la elevii din ciclul primar.....p. 71
- Bibliografie .....p. 79

CAP. I   COMUNICAREA ȘI LIMBAJUL EDUCAȚIONAL

I.1. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

Capacitatea de a-și formula și transmite gândurile este definitivă pentru ființa umană. Trăind în comunități, oamenii au simțit nevoia comunicării.

Socializarea presupune comunicarea , fie ea apropiată, directă, nemijlocită sau, de ce nu, la distanță.

Din vechime, mintea născocitoare a omului a găsit felurite metode de comunicare sfidând distanțele și timpul. Se pot aminti metode de comunicare orală, de unde și expresia: ”A da sfără* în țară”. Chemarea cornului, de asemenea, se poate constitui în străbunica telefonului:

”Ștefan se întoarce și din cornu-i sună,

Oastea lui zdrobită de prin văi adună”

(D. Bolintineanu, *Muma lui Ștefan cel Mare*)

Comunicarea ca și componentă esențială a vieții a fost și este o problemă aflată permanent în centrul preocupărilor multor specialiști: psihologi, filozofi, lingviști, cadre didactice în scopul de a o realiza cât mai eficient și mai util în complexul proces de interdependență socio – umană.

În acest sens lucrarea își propune să analizeze și să prezinte câteva aspecte esențiale privind comunicarea în general și în special în cadrul procesului instructiv – educativ la clasele primare.

Conform Dicționarului limbii române, ”comunicarea este acțiunea de a comunica: înștiințare, știre, veste.”

”A comunica” înseamnă deci ”a face cunoscut, a da de știre, a informa, a înștiința, a spune” sau (despre oameni, comunități sociale, etc.) a pune în legătură, în contact cu, a vorbi cu, ori ”a fi în legătură cu”. Verbul latin ”comunico” avea însă o semnificație mai adâncă ce nu se limita doar la a nota contactul, legătura – inevitabil superficială și neangajată- ci însemna ”a face” în comun ceva, a împărtăși, a pune împreună, a amesteca, a se uni.

Ca și cea mai mare parte a cuvintelor unei limbi, verbul *a comunica* și substantivul *comunicare* sunt ambele polisemantice, comportând o pluralitate de semnificații. Firesc,

*sfară- fum

definițiile sunt numeroase și diferite dar, indiferent de școala de gândire careia aparține un autor sau altul, sau de orientarea în care se înscrie, acestea au cel puțin următoarele elemente comune:

- comunicarea este procesul de transmitere de informații, idei, opinii, păreri, fie de la un individ la altul, fie de la un grup la altul;

- nici un fel de activitate – cotidiană și/sau complexă – nu poate fi concepută în afara procesului de comunicare.

Exemple de definiții ale comunicării:

1. Comunicarea este un proces în care oamenii își împartășesc informații, idei și sentimente (Hyles S. și Weaver R.);

2. Comunicarea este procesul prin care o parte (numită emitator) transmite informații (un mesaj) altei părți (numită receptor) (Baron R.);

3. Comunicarea este activitatea psihofizică de punere în relație a două sau mai multe persoane în scopul influențării atitudinilor, convingerilor, comportamentelor destinatarilor și interlocutorilor (Ross R.);

4. Comunicarea reprezintă un proces de viață esențial prin care animalele și oamenii generează, obțin, transformă și folosesc informația pentru a-ți duce la bun sfârșit activitățile sau viața (Brent D.R.).

O condiție primară a comunicării este dobândirea informației, fie cu ajutorul reflectării nemijlocite a realului (senzații și percepții), fie cu ajutorul reflectării mijlocite (datorită reprezentărilor).

O a doua condiție desemnează actul prin care luăm în considerare atât expresiile lingvistice, cât și conținutul lor.

O a treia condiție, deopotrivă necesară și suficientă a comunicării este intersubiectivitatea, fapt prin care persoanele pot să intre în dialog și pot să se manifeste ca subiecți capabili de vorbire și acțiune.

Comunicarea nu este posibilă înafara actelor de vorbire. Acestea sunt clasificate de I. Habermas în patru clase:

- Prima clasă a actelor de vorbire o numește *comunicativă*; este clasa care se referă la deslușirea exprimărilor.
- A doua clasă o numește *constatativă* și se referă la sensul întrebării cognitive a propozițiilor.

- A treia clasă o denumește *reprezentativa* și are drept caracteristică funcția de autoreprezentare a unui vorbitor în fața unui ascultător.
- A patra clasă numită *regulativă*, se referă la normele acceptate de interlocutori, norme pe care le pot respecta sau intercala.

STRUCTURA COMUNICĂRII

Cercetătorii C.E. Shannon și W. Weaver, în lucrarea lor fundamentală ”Matematica teoriei comunicării”, redau următoarea reprezentare grafică a lanțului comunicațional.*Mesajul generat de sursa de informații este codificat de un transmițător sub forma unui semnal care circulă pe un canal până la receptorul care îldecodifică și restabilește forma inițială a mesajului, făcându-l să ajungă întocmai la destinație.

*Mihai Dinu, ”Introducere în teoria comunicării”

Elementele structurale ale comunicării didactice

Pornind de la ideea ca fiecare proces de comunicare are o structură specifică reprezentată, în principiu, de un anumit tip de relație dezvoltată, elementele structurale ale comunicării (inclusiv didactice) sunt:

I. *Cel puțin doi parteneri*, între care se stabilește o relație.

A. Emițătorul – care este un individ, un grup, o instituție (profesor, corp profesoral, școală). Acesta:

- Posedă o informație bine structurată
- are o stare de spirit deosebită (motivație)
- are un scop bine precizat
- declanșează actul comunicării, inițiind și formulând mesajul
- are grade diferite de credibilitate sau de prestigiu

Mențiune: în învățământul modern, profesorul nu mai este considerat emițător de drept și de fapt; elevul / studentul preia anumite prerogative ale profesorului; datorită posibilităților de informare mult diversificate, școlarul poate interveni în lecție fiind uneori sursa primară de informație. Profesorul, în ipostaza de emițător profesionalizat, trebuie să fie flexibil și adaptat, acceptând când este cazul rolul de receptor (temporar).

B. Receptorul care si el poate fi: un individ, un grup, o institutie caruia / careia îi este adresat mesajul sau care intra în posesia mesajului în mod întâmplător / conștient. Receptorul / destinatarul recepționează mesajul, îl decodifică (descifrează prin înțelegere), îl prelucrează, interpretează și dă semnal de răspuns (feed-back).

Între cei doi parteneri se stabilește o anumită relație, fiecare este programat și pentru recepție și pentru emisie. Între ei are loc un transfer de informație, realizat într-un mod accesibil amândurora. Au un scop comun și un repertoriu (câmp de experiență) specific, care se intersectează.

II. Mesajul – informație structurată după anumite reguli. Reprezintă cea mai complexă componentă a procesului de comunicare, care se transmite apelând la limbajul verbal, nonverbal, paraverbal. Este determinat de starea de spirit a emitorului și de deprinderile de comunicare ale emițătorului și receptorului. Trebuie să fie clar, coerent, concis.

Construirea și transmiterea mesajului presupune două acțiuni distincte: codarea și decodarea.

Codarea = transpunerea în simboluri, semne, cuvinte a ceea ce este de transmis (gânduri, intenții, sentimente, atitudini).

Codul = ca ansamblu de semne si semnificații verbale și/sau nonverbale, trebuie sa fie comun partenerilor comunicaționali.

Decodare = identificarea echivalentului exact si corect al mesajului, materializat în gând / idee.

III. Canalul de comunicare – mijloc prin care trecemesajul. Sunt canale formale / prestabilite si canale nonformale (relatii de prietenie, preferinte, interese). Orice canal are ca suport tehnic mijloacele de comunicare (telefon, fax, telex, calculator, radio, TV, video etc).

IV. Factori perturbatori care apar de regula la emitator. Sunt bariere de comunicare de diverse naturi.

V. Contextul comunicării –mediul în care secomunică.

VI. Feed-back-ul –componenta foarte importantă pentru că determină măsura în care mesajul a fost înțeles, crezut si acceptat; este o informație trimisă înapoi la sursa (De Vito).

MOTIVAȚIA COMUNICĂRII

Actele vorbirii (ale comunicării) sunt folosite în principal în scopul de a ne asuma trei distincții fundamentale pe care trebuie să le controlăm dacă vrem să intrăm într-o conversație (comunicare).

- Prima se referă la existență și aparență.
- A doua la esență și fenomen.
- A treia la deosebirile între ”a fi” și ”a trebui”.

În câmpul comunicării putem distinge între acțiunea comunicativă (interacțiunea) pe de o parte și discursul pe de altă parte. Acțiunea comunicativă se înfăptuiește prin jocuri de vorbire, deprinse și consacrate normativ. Ea poate derula certitudini, opinii și credințe sau se poate realiza la nivelul așteptărilor de reciprocitate în comportament pe care le onorăm, le admitem sau le încălcăm datorită prezenței și acțiunii normelor morale.

Dimensiunea comunicării constituie o componentă complexă a vieții umane, atât ca rețea cât și ca structură, dar și îndeosebi ca o modalitate de apreciere și înțelegere între oameni. Trăim într-un univers informațional, în plin proces de organizare și în același timp de resorbție în sine sau de comunicare. Premisa inițială a universului informațional o

formează contropia, adică posibilitățile statice ale unei surse date, ceea ce se numește îndeobște informație fizică și se manifestă fie sub formă de semnale, fie sub formă de stimuli.

Comunicarea noastră este animată de intenție și mereu dirijată spre un scop. Ca atare, se naște întrebarea: Care sunt motivele care ne determină să comunicăm? Iar răspunsul ar fi:

A. Comunicăm pentru a descoperii cine suntem și pentru a ne deprinde să ne cunoaștem în prealabil.

B. Comunicăm pentru a cunoaște lumea care ne înconjoară. Dacă putem cunoaște lumea așa cum a fost, cum este și cum va fi, acest fapt se datorează utilizării simbolurilor, îndeosebi ale limbajului.

C. Comunicăm pentru a împărtăși această lume cu ceilalți plecând de la informația noastră asupra celorlalți. Datorită comunicării putem să stabilim și să menținem un contact cu ceilalți, dorim să fim recunoscuți, să iubim și să fim iubiți.

D. Comunicăm pentru a convinge sau influența pe ceilalți. Comunicarea este în centrul demersurilor umane. Tipologia comunicărilor se centrează pe aspectul major al oricărei comunicări umane: transmiterea, receptarea și prelucrarea unui mesaj.

Comunicarea este cea care facilitează nu numai înțelegerea ci și interacțiunea dintre oameni, apropierea lor în plan afectiv, volitiv, fapt care duce la instituirea stării de moralitate, starea bazată pe comuniune, sinceritate, încredere și solidaritate.

E. Comunicăm pentru a ne amuza, a ne destinde, pentru a ne sustrage falselor convenții și unor forme autoritare de comunicare, precum și pentru a ne elibera de prozaismul vieții cotidiene, de stressul regimului vieții zilnice. În acest sens, o influență terapeutică asupra psihicului uman îl are umorul inteligent.

TIPURI DE COMUNICARE UMANĂ

- *Comunicarea verbală* sub formă de expunere, dialog, intervenție, alocuțiune, discurs, etc.

- *Comunicarea paraverbală* (erupativă), de trăire afectivă a altei persoane, de identificare și precizare a dispozițiilor și actelor psihice ale unei alte persoane (I.P. Guilford).

- *Comunicarea nonverbală*: gestică (gesturi indicatoare sugestive, descriptive).

- *Comunicarea scrisă* (fondul și forma textului).

- *Comunicarea vizuală* cu funcție informativă, de stimulare a gândirii independente, a spiritului de observare și a creativității de formare a capacităților intelectuale, de ergonomizare și raționalizare a eforturilor profesorului și elevului, ajutându-l, pe acesta din urmă, să învețe în ritmul său propriu de muncă intelectuală.

Dacă avem în vedere scopul urmărit în comunicare, se disting:

- *Comunicarea incidentală*, prin care oferim altuia o informație fără intenția de a-l învăța ceva;

- *Comunicarea subiectivă*, prin care o persoană își exprimă direct stările afective dintr-o necesitate de descărcare;

- *Comunicarea instrumentală*, prin care intenționat oferim o informație, urmărind schimbarea comportamentului receptorului.*

- Evident, comunicarea pedagogică este instrumentală, scopul ei fiind de a produce, de a provoca sau de a induce o schimbare la receptor și, ca urmare, ea trebuie să se adapteze receptorului.(R. Mucchielli)

1.2. PRINCIPILE COMUNICĂRII

Comunicarea umană încearcă să ne elibereze de incertitudini, să ne scoată din starea de provizorat a unor simple păreri sau opinii încropite la voia întâmplării.

A. Principiul necesității comunicării

Ființa umană nu poate să trăiască fără comunicare; pentru aceasta comunicarea este o necesitate esențială și toate acțiunile întreprinse de ea, au în mod potențial o valoare comunicativă. În mod verbal sau în mod silențios, prin gest sau imobilitate, într-o manieră sau alta, îi solicităm sau îi atenționăm mereu pe ceilalți care, la rândul lor, ne răspund sau ne dau de înțeles într-un fel sau altul.

Lecturarea unei cărți într-o sală de bibliotecă de cître cineva ne atenționează că nu trebuie să vorbim sau să facem zgomot și nici să deranjăm. Mulți oameni nu consideră că tăcerea ar fi o formă de comunicare. Ei consideră că dacă nu utilizăm limbajul nu există comunicare.

Comunicarea nu se realizează numai atunci când este planificată, conștientă și reușită. S-ar putea ca, în multe situații, să nu fim conștienți că se comunică, alteori nu putem fi siguri că ceea ce am comunicat a fost înregistrat și înțeles de ceilalți.

*Marin Stoica- Pedagogia școlară-1995

Atunci când noi încercăm să tălmăcim acțiunile celorlalți, le ”atribuim” semnificații acestora și comportamentelor pe care le exprimă.

Un foarte vast domeniu al comunicării interpersonale îl constituie studiul ”atribuirilor” de motivații și intenții și modului cum oamenii fac aceste atribuiri.

B. Principiul selectării mesajelor

În viața cotidiană și deci în procesul de comunicare, ne confruntăm cu numeroase alternative. Astfel, uneori avem de ales între a face o vizită la un prieten sau de a aștepta un apel telefonic care ne interesează. Facem aceste alegeri deoarece nu putem acorda, în același timp, atenție oricărei comunicări care ne înconjoară.

Mass-media ne furnizează zilnic cantități de informații în legătură cu ce se întâmplă în lume, despre evenimentele cele mai importante și despre uneltirile unor persoane, chiar dacă ele ne sunt necunoscute sau foarte îndepărtate. Mijloacele electronice de comunicare sau dezvoltat în așa fel încât nu putem acorda atenție decât la o fracțiune din capacitatea pe care aceste mijloace o au, de a transmite informații. Deși putem capta mai multe posturi la un aparat de radio, noi nu avem posibilitatea de a le asculta pe toate în

același timp ci, eventual, le ascultăm pe rând. Același lucru se întâmplă și cu presa sau cu urmărirea diferitelor canale de televiziune.

C. Principiul previzibilității comunicării

Privind comunicarea din acest punct de vedere, problema constă nu în cantitatea sau conținutul a ceea ce comunicăm, ci în modul în care organizăm comunicarea. În efect, comunicarea continuă cu alții vizează cel mai adesea posibilitatea de a dobândi cele mai bune predicții. Cu cât vorbim mai mult cu oamenii, cu atât mai mult putem ghici mai ușor care vor fi comportamentele lor.

Mai mulți ani de cercetări i-au determinat pe specialiști să conchidă că rezultatele pot să fie în mod general previzibile atunci când cunoaștem tipul de mesaj, sursa particulară de la care pornește și auditoriul căruia i se adresează. În pofida tuturor incertitudinilor inerente asocierilor făcute între oameni, unele făcute întâmplător, altele făcute în vederea unui scop conștient, putem din ce în ce mai mult să ameliorăm trimiterea și recepționarea mesajelor conform cunoștințelor noastre despre procesul comunicării. Subliniem că procesul comunicării nu se face la voia hazardului, el pare să

fie efectul întâmplării atunci când nu înțelegem părțile lui componente și modul cum ele se articulează unele cu altele.

Politicienii utilizează sondajele de opinii pentru a dirija campaniile lor electorale; ei identifică relațiile oamenilor pentru a testa ideile lor și își elaborează tactica și strategia după comportamentul electoratului. Efectuăm și noi un fel de ”sondaje” atunci când le vorbim celorlalți și supraveghem cu atenție reacțiile lor, sau atunci când încercăm să ne reamintim cum au reacționat ceilalți la comportamentele noastre în trecut.

D. Principiul continuității

Acest principiu are un enunț foarte simplu și clar: comunicarea este un proces continuu. Am fost obișnuiți să vedem fenomenele în funcție de cauză și efect, de stimul și răspuns, de acțiune și reacțiune, de emițător și receptor, de început și sfârșit. Suntem înclinați să credem, într-un anumit fel, că istoria începe în momentul în care ne naștem și ne-am format în acest context o viziune liniară a lumii. Aceasta înseamnă că avem tendința de a considera experiențele și interacțiunile noastre în perspectiva unui început și a unui sfârșit, a unui punct de plecare și a unuiia de sosire.

În sfera faptelor cotidiene avem de-a face cu un șuvoi de comunicări. Acest flux se schimbă la fel ca și mediul ambiant, cum ne schimbăm noi și ceilalți, în mod constant. Nevoile noastre de comunicare nu sunt niciodată statice, ele trebuie reajustate în funcție de experiențele și previzionarea viitorului. Nu există mijloace precise de a evita vagul, diferențele de articulare a comunicărilor interpersonale.

În concluzie, trebuie să încercăm să anticipăm mai bine modul în care alții și noi înșine întreținem legături, raporturi de interinfluențare de ordin pozitiv.

1.3. FORMELE COMUNICĂRII

Inventarierea tuturor formelor de comunicare umană ar duce la o listă impresionantă, totuși pot fi amintite cele mai frecvent utilizate, și anume:

- directa;
- indirecta;
- unilaterală;
- reciproca;
- privata;
- publica;
- reciproca directă (față în față);
- reciproca indirectă (disc, scrisori, film).

Ultimele patru forme fiind combinate între ele.

După George Miller, cele patri „rațiuni” ale comunicării sociale sunt:

- a) Creșterea uniformității opiniei;
- b) Creșterea uniformității opiniei;
- c) Modificarea ordinii ierarhice a grupului;
- d) Exprimarea emoțiilor.

Cele mai semnificative teorii asupra comunicării au tratat-o fie din punctul de vedere al competenței comunicative (J. HABERMAS), fie al nivelului la care se realizează: inter-uman, inter-nivelic, de grup (C. Mircea).

Prezentând comunicarea ca acțiunea care face un individ sau un organism să participe la experiențele mediului unui alt individ sau organism, F.R. Dessart a stabilit o trăsătură definitorie a actului comunicațional și anume aceea de a fi participativ, ceea ce implică necesitatea „educomunicării”, indispensabilă existenței umane. De aceea trebuie să acționăm în așa fel încât aceasta să nu atenteze la demnitatea umană. Modalitățile de comunicare îi permit omului să fie deplin el însuși.

Comunicarea interumană implică prezența a trei elemente necesare:

- a) Intenția comunicării (scopul);
- b) Modalități psihosociale (forme, mijloace);
- c) Efectul comunicării (modificări de comportament).

Fenomenul este însă ciclic, deoarece efectul comunicării se întoarce asupra situației inițiale care a determinat procesul, stimulând indivizii la noi comunicări. Este vorba de așa numitul efect feed-back informațional.

A. Comunicarea verbală

Conform dicționarului de psihologie socială „necesitatea de a comunica cu alți oameni a stat la baza formării limbii și a conștiinței umane”.

Oricare ar fi modalitatea și limbajul în care indivizii comunică, trăsătura lor obligatorie și esențială rămâne calitatea de a asigura schimbul unor semnificații generalizate (de informații) cu acele elemente cognitive comune și generalizatoare pe care le percep și le înțeleg toți indivizii care comunică între ei.

Abstractizând și încorporând în conținutul lor semantic o largă experiență social-istorică a indivizilor, cuvintele au dobândit în comunicare cea mai mare forță de generalizare.

În cazul muncii în echipă, comunicarea între persoane are un rol important rol de reglare și de sincronizare a eforturilor individuale, dezvoltând un „limbaj al muncii”, limbajele profesionale ori „tehnice”.

Comunicarea didactică este prin specificul său, o formă de comunicare preponderent verbală ce domină activitatea de predare – învățare și care reflectă în egală măsură :

- ◆ calitățile programelor școlare
- ◆ calitățile statutare ale emițătorului (de obicei

cadru didactic)

◆ calitatile receptorului (școlar)

În același timp, comunicarea verbală:

- este specific umană
- are forma orală/scrisă
- utilizează canalul auditiv și/sau vizual
- apelează la cuvânt pentru a codifica și transmite informația
- permite formularea, înmagazinarea și transmiterea unor

conținuturi diverse și complexe.

Dar, pentru a fi atinse obiectivele, comunicarea interpersonală impune înțelegerea codului, a sensului folosirii unor expresii în conformitate cu întrebuințarea lor. Semnificațiile cuvintelor / expresiilor se găsesc în dicționare; fiecare vorbitor are pentru unul și același termen una sau mai multe semnificații, deci are și un dicționar propriu pentru limba pe care o vorbește, în funcție de interpretările pe care le dă cuvintelor în timpul comunicării. Ascultându-l / citindu-l pe acest vorbitor ne putem da seama de gândirea lui, de cultura și educația pe care le are. Mai mult, gândirea și comunicarea se interrelaționează deoarece:

- gândirea devine comunicabilă doar pentru că limbajul permite să se dea expresie unor elemente de gândire (să se încarce cu semnificație) ;
- nevoile de comunicare conduc la obligatia de a se pune ordine în gândire, pentru ca comunicarea să aibă acuratețe (să exprime exact ce simte și gândește atât emițătorul, cât și receptorul).

Constatăm că în comunicarea orală se operează atât cu vorbirea cât și cu ascultarea, deoarece acestea domină și predarea dar și învățarea. Spre exemplu, se consideră că în vorbirea curentă emitem ~125 cuvinte/minut, deși 50% dintre adulți nu înțeleg mai mult de 13 cuvinte/minut. În predare, pentru frazele mai lungi de 18 cuvinte, inteligibilitatea scade cu 15%, deci sub ceea ce se vrea înțeles. S-a stabilit că pentru a fi inteligibil mesajul (pentru elev), viteza comunicării nu trebuie să fie mai mare de 2-3 cuvinte/secundă (să ofere posibilitatea decodării, respectiv a înțelegerii și constientizării rolului avut în comunicare). Cercetările în domeniu evidențiază faptul că blocajul comunicațional poate fi provocat de viteza vorbirii, dar și de incapacitatea școlarului de a conștientiza situația de rol care controlează conținutul comunicării (rol de profesor, rol de elev etc.). Pentru o comunicare orală adecvată și eficientă trebuie adoptate atitudini pozitive și însușite comportamente verbale

functionale, ce țin de calitățile vorbirii și din care evidențiem îndeosebi: plăcerea de a vorbi, naturalețea, claritatea, corectitudinea, precizia, armonia, finețea și concizia exprimării.

Analiza complexă a aspectelor comunicării orale implică și un element semantic, al semnificațiilor termenilor utilizați. Sunt supuse analizei structura vocabularului, cantitatea de informație și nivelul de abstractizare a termenilor, adecvarea lor la conținutul sau obiectul comunicării, coerența în judecăți și raționamente, plasticitatea și expresivitatea termenilor.

Condițiile optime comunicării sunt:

- Consistența de conținut a mesajelor, dată de cantitatea de informație principală cuprinsă în mesaj și semnificativă pentru ambii interlocutori;

- Expresivitatea comunicării sociale elaborată și asigurată, prin intonație, calități de stil, pauze logice etc.;

- Inteligibilitatea celor comunicate care depinde nu numai de organizarea informațiilor ci și de nivelul de acces, la ele al interlocutorilor, de compatibilitatea comunicațională a partenerilor.

Comunicarea verbală poate fi considerată o formă de comunicare socială, realizându-se interpersonal. Aceasta se referă la transmiterea sistemului limbii în colectivitate, a

valorilor culturale, a criteriilor de apreciere, a normelor sociale de la o generație la alta.

Comunicarea în grup –reprezintă un tip aparte al comunicării verbale, în cadrul ei L. Festinger (1950) distingând:

- Comunicarea instrumentală, care urmărește o anumită eficiență la indivizi;

- Comunicarea consumatorie, care nu depinde de efectele mesajului produs la nivelul interlocutorului, neinteresând în acest proces nici informația secundară posibilă, nici traficul informațional concomitent de pe canalele comunicării.

După G. Miller (1951) la baza comunicării sociale (de grup) a indivizilor stau următoarele temeuri:

- Creșterea uniformității informațiilor pe întreg grupul și la nivelul dorit;

- Creșterea uniformității opiniilor, unificarea lor la modul dorit;

- Necesitatea resimțită de subiecți de a-și modifica poziția în ierarhia grupului;

- Nevoia subiecților de a-și exprima emoțiile, stările afective, în sensul comunicării consumatoare a indivizilor.

Modelul de analiză al comunicării în grup elaborat de R. Bales (1950) depășește tehnicile sociometrice clinice, psihanalitice, grupând comportamentele verbale ale subiecților în trei zone:

1. Zona socio-emoțională pozitivă.
2. Zona neutră a sarcinii.
3. Zona socio-emoțională negativă – repartizate la

șase tipuri de probleme:

- De comunicație;
- De evaluare;
- De influență;
- De decizie;
- Tensionale;

- De integrare – obținând astfel în cadrul comunicării 12 categorii de componente:

Z O N E L E

I. Reacții pozitive

1. *Solidaritate* – denotă solidaritatea, încurajează, ajută, valorifică efectul altora.
2. *Destindere* – caută diminuarea tensiunii, gluma, râsul, se declară satisfăcut.
3. *Acordul* – își dă acordul, acceptă tacit, are înțelegere.

II. Răspunsuri

4. Dă sugestii și indicații respectând libertatea altuia.
5. Își spune părerea, analizează, exprimă sentimentele, își exprimă dorința.
6. Dă o orientare, informează, repetă, confirmă.

III. Probleme

7. Cere orientare, conformare, respectare, confirmare.
8. Cere o opinie, o evaluare, o analiză, o expresie de sentiment.
9. Cere sugestii, direcționări, mijloace de acțiune posibile.

IV. Reacțiinegative

10. Dezacord, dezaprobare, respingere pasivă, refuzul ajutorului.
11. Tensiune - manifestă o tensiune, cere ajutor, se retrage de la discuții.
12. Antagonism - face dovada de opoziție, denigrează pe alții, se afirmă pe sine.

Comunicarea verbală se realizează atunci când un anumit conținut cognitiv e transmis de la un om la altul prin semne care au aceeași semnificație pentru vorbitor și ascultător.

Există patru nivele prin care trece, în general, comunicarea:

1. Nivelul clasic, care constă în folosirea frazelor rituale de început.

2. Nivelul faptelor, care constă în schimbul de informații privind situațiile în fapt.

3. Nivelul opiniilor, care oferă o imagine mai profundă despre personalitatea omului.

4. Nivelul sentimentelor, care exprimă reacțiile noastre emoționale.

B. Comunicarea paraverbală

Este o formă a comunicării didactice caracterizată prin aceea că informația este transmisă prin elemente vocale și prozodice care însoțesc cuvântul sau vorbirea în general (caracteristicile vocii, accentul în pronunție, intensitatea vorbirii, ritmul, intonația, pauza etc.)

Nu există, ca formă a comunicării decât concomitent cu comunicarea verbală; dacă luăm în calcul conținutul, comunicarea paraverbală și comunicarea verbală, nu pot fi separate, același mesaj verbal putându-și modifica sensul și semnificația în funcție de implicarea paraverbalului și devenind altceva (exemplu: un DA pronunțat/intonat mormăit ca un NU).

Canalul folosit: cel auditiv.

C. Comunicarea nonverbală

Acest tip de comunicare reprezintă un proces complex care include omul, mesajul, starea lui sufletească, mișcările trupului. Prin gesturi, ținută, poziția trupului și prin distanța menținută se realizează o cantitate mai mare de comunicări interumane decât prin altă cale.

Semnalele nonverbale corelează strâns cu cele verbale în procesul comunicării.

După constatarea lui Ibert Mehrobotin, din totalul mesajelor aproximativ 7% sunt verbale (numai cuvinte), 38% sunt vocale (incluzând tonalitatea vocii, inflexiunea și alte semne guturale), iar 55% sunt mesaje nonverbale.

După Ray Birdsahestell, în cazul conversației în doi, componentul verbal este sub 35%, iar comunicațiile nonverbale reprezentând peste 65%.

Comunicarea prin gesturi și mimică – reprezintă forma cea mai frecvent utilizată a comunicării nonverbale, fapt sesizat chiar și de creațiile folclorice:

„Cunoști totul dintr-un gest:
Omul harnic după mers,
Leneșul după vorbire,
Pe cel prost după privire.”

Antropologii confirmă, ceea ce mulți au sesizat, că gesturile vorbesc: felul în care mergi pe stradă, felul în care îți miști capul, umerii, mâinile spun ceva despre tine. Printre cele mai obișnuite semnale nonverbale – se afirmă în revista „International Manage” – se află gestică și mimica.

Postura/poziția comunică în primul rând statutul social pe care indivizii îl au, cred că îl au, sau vor să îl aibă. Sub acest aspect, constituie un mod în care oamenii se raportează unii față de alții atunci când sunt împreună. Urmările posturii corpului ne dau informații și despre atitudine, emoții, grad de curtoazie, caldura sufletească.

O persoană dominantă tinde să înclină capul înclinat în sus, iar cea supusă în jos. În general, aplecarea corpului în față semnifică interesul față de interlocutor, dar uneori și neliniște și preocupare. Poziția relaxată, înclinat pe scaun spre spate, poate indica detașare, plictiseală sau autoîncredere excesivă și apărare la cei care consideră că au statut superior interlocutorului.

Sunt poziții foarte importante în actul didactic, ce trebuie cunoscute în primul rând de către profesori.

Prezența personală comunică, de exemplu, prin intermediul formei corpului, a îmbrăcăminteii, a mirosului (parfum, miros specific), a bijuteriilor și a altor accesorii vestimentare, starea/condiția individului. Îmbrăcămintea

și accesoriile pot marca statutul social real sau pretins. De exemplu, femeile care acced la o funcție managerială înaltă vor tinde să se îmbrace într-un mod particular (costum sobru din două piese), purtând accesorii similare celor bărbătești (servieta diplomat).

Îmbracamintea non-conformista comunica faptul ca purtatorul este un original, razvratit social, posibil creator de probleme sau artist. Pentru situatiile didactice este apreciata îmbracamintea decentă.

Este bine să cunoaștem anumite aspecte ale limbajului non-verbal de care trebuie să ținem cont în interpretarea lui:

- pentru a evita interpretarea greșită a unui element de limbaj non-verbal este bine să-l interpretăm în contextul tuturor celorlalte elemente verbale și non-verbale;
- caracteristicile de personalitate individuale, de educație, experiența de viață etc., sunt elemente care trebuie luate în considerare în interpretarea corectă a limbajelor non-verbale;
- modul de folosire și interpretare a limbajelor non-verbale diferă sub multe aspecte: de la cultură la cultură, de la individ la individ, de la profesie la profesie etc.

Comparând cele două forme de comunicare se poate arăta că cea verbală este utilizată cu precădere pentru transmiterea informațiilor în timp ce canalul nonverbal este folosit pentru exprimarea atitudinii interpersonale, iar în anumite ocazii, pentru a înlocui mesajele verbale,

Eficacitatea comunicării nonverbale rezidă în independența față de auditoriu. Acest lucru ne permite să transmitem mesaje importante chiar în timp ce prietenii vorbesc.

Nu este ușor să stăpânim secretele comunicării nonverbale, dar, dacă insistăm, sensibilitatea noastră la acest tip de semnale va crește și vom deveni astfel oameni mai deschiși, cu o personalitate pozitivă.

D. Tăcerea – formă de comunicare

Vorbirea și tăcerea sunt două componente importante ale conduitei umane.

Manualele de pedagogie zăbovesc asupra acestui capitol, cu toate că recunosc funcția plafonică a tăcerii.

Tăcerile devin uneori atât de grăitoare datorită unor auxiliare mai puțin semnificative ca: oftatul, respirația, privirea, ținuta.

Dascălii știu să exprime prin pauze, prin tăcere, prin privire sau gesturi sentimente sau stări sufletești discrete și intime într-un mod foarte convingător.

Tăcerea, ca și mimica și pantomima fac parte din limbajul special nonverbal prin care cei pricepuți se pot face mai repede și mai deplin înțeleși decât prin sute de cuvinte.

Ca element educativ, tăcerea joacă un rol important în contact cu alte elemente care îi subliniază semnificația (ținuta, conversația, privirea, mimica, pantomima, etc.).

Lucian Blaga era numit de către O. Cotrus „magistratul tăcerii”, cunoscut fiind faptul că poetul filozof de la Lancrăm (lângă Sebeș) considera verbalismul ca fiind anticretiv. „Pauzele lui Blaga, scrie O. Cotruș, tăcerile lui încărcate de tâlcuri adevereau cu gravitate caracterul muzical al construcțiilor sale” (*Mențiuni critice*, pag. 509-510).

E. Comunicarea de masă

Analizând comunicarea de masă, aceasta este prezentată ca un sistem, din trei perspective diferite dar complementare:

- Comunicarea de masă, ca tip specific de comunicare umană, în modelul comunicațional;

- Comunicarea de masă, ca sistem informațional în modelul informațional;

- Comunicarea de masă, în sistem social constituit, având o structură și o funcționalitate care probează complexitatea sistemului, dar și ca sistem al structurii social-globale în modelul sistematic.

Comunicarea de masă, folosind mesaje sonore și mesaje verbale, difuzează mesaje multiple. Dacă avem în vedere ca orice comunicare, presupunând un anumit limbaj, atunci putem să arătăm că și comunicarea de masă, ca formă de comunicare, presupune utilizarea limbajului verbal lingvistic (ale cărei semne sunt fonemele și morfemele) și a limbajului nelingvistic, nonverbal, care presupune comunicarea prin tonul vocii, mimica, gesturi, mișcările coprului, râs, etc.

Comunicarea de masă devine astfel un proces în care se schimbă idei, opinii, modalități de gândire și expresie, informații, noutăți, între care se schimbă grupări sociale, prin intermediul unor tehnologii specifice. Conținutul informațiilor diferă, în funcție de scopul urmărit, putând vorbi astfel de trei categorii principale de conținuturi ale mesajelor comunicării de masă:

- Comunicarea informativă – realizată prin știri și noutăți despre evenimente de tot felul și din tot locul;

- Reclama și publicitatea - ca o comunicare informativă, dar cu o orientare comercială intenționată;

- Comunicarea semnatică (științifică, tehnică, politică, economică, filosofică, culturală, etc.)

CAP. II   SPECIFICUL LIMBAJULUI EDUCAȚIONAL

II.1.a SPECIFICUL LIMBAJULUI EDUCAȚIONAL

Aceste tipuri de comunicare umană, verbală și nonverbală, au mare importanță educativă, realizându-se, în primul rând, în cadrul procesului instructiv-educativ, în școală dar și în familie – și în general în societate, în cadrul activităților extrașcolare sau de educație permanentă.

Astfel, trebuie să arătăm că în cadrul comunicării educative, comunicarea de cunoștințe este parte fundamentală a procesului de învățare, în care elevii, sub îndrumarea cadrelor didactice, dobândesc noi cunoștințe, reguli, formule, legi. În acest amplu proces, unele lecții sunt consacrate, în principal, comunicării de noi cunoștințe. Aceasta a făcut ca în pedagogia tradițională uneori comunicarea de noi cunoștințe să fie considerată acțiune exclusivă de predare, elevul având rol de simplu receptor. Pedagogia modernă reconsiderând rolul elevilor în cadrul procesului de învățare, acordă o mai mare atenție metodelor active conlucrării dintre elev și profesor,

exersării de către elevi, care fac din comunicarea de cunoștințe un complex și viu proces.

În acest mod se urmărește asimilarea de cunoștințe, formarea de reprezentări și noțiuni științifice, pe căi active, în mod constant și temeinic, elevul asimilând cunoștințele prin efortul propriu.

Metodele și procedeele folosite sunt alese în funcție de particularitățile de vârstă de logică internă a disciplinei predate, de nivelul clasei de experiență acumulată de elevi, de utilarea școlii și profilul ei.

II.1.b LIMBAJUL NATURAL

Așiguarea succesului în predarea – învățarea cititului și scrisului în clasa I depinde în cea mai mare măsură de modul în care sunt respectate particularitățile psihologice ale copiilor, ale celor ce urmează să-și însușească aceste deprinderi. O metodologie corectă, eficientă ce va fi folosită în acest scop, nu poate fi concepută fără cunoașterea și respectarea acestor particularități.

De aceea este necesară, mai întâi o foarte succintă trecere în revistă a unora din cele mai importante particularități specifice limbajului copiilor de vârstă școlară mică.

Este cunoscut că la intrarea în clasa I, copilul stăpânește destul de bine limba maternă. Capacitatea de diferențiere a fonemelor este deja formată la majoritatea copiilor. Eventuale greșeli în pronunția corectă, în diferențierea unor sunete se cer depistate, stabilite cauzele, pentru ca prin exerciții speciale de pronunție să fie remediate.

Vorbirea copilului este, în general, corectă și din punct de vedere gramatical, el și-a însușit spiritul limbii, o exprimare aproape corectă prin exprimarea verbală cu cei din jurul său, dar cuvântul nu poate fi încă separat de obiect. De aceea, după intrarea în școală este necesară înțelegerea cuvântului ca fenomen lingvistic, pentru ca acesta să devină obiect al cunoașterii. În toate exercițiile implicate în învățarea cititului și a scrisului, elevul va opera deci cu cuvinte (care sunt abstracțiuni), nu cu obiectele pe care le desemnează aceste cuvinte.

Activitatea școlară specifică predării- învățării cititului și scrisului în clasa întâi trebuie să conducă elevii la însușirea în mod conștient a întregii bogății a limbii materne, la formarea capacității de a învăța și utiliza, pe cale practică, prin

exerciții corecte de vorbire, în mod conștient, regulile gramaticale, de a-și însuși componentele de bază ale limbii.

O primă sarcină care va sta în fața învățătorului în această perioadă este de a-l face pe elev să vadă și să desprindă cuvintele din propoziții și sunetele din cuvinte.

Învățarea citit-scrisului necesită diferențiere corectă a tuturor fonemelor limbii. Aceasta se face prin exerciții sistematice de analiză și sinteză fonetică al căror rol este de a perfecționa auzul fonematic al copiilor, precum și prin exerciții corespunzătoare de pronunție corectă a cuvintelor și sunetelor (fonemelor).

Copiii cu unele deficienșțe de vorbire, de pronunție, datorate fie unor particularități anatomice ale organelor vorbirii sau unor deficiențe de auz, fie specificului graiului local, vor fi supuși unui tratament special de corecție, în măsura în care e posibil, aplicat chiar de către învățător, iar în cazul unor tulburări mai grave vor fi orientați spre specialiști în logopedie.

Un defect de vorbire întâlnit destul de des la școlari este **bâlbâiala**. Ea se manifestă mai ales când copilul încearcă să exprime un conținut complex sau idei care nu-i sunt suficient de clare și precise. De aceea tulburările de acest fel

sunt mai frecvente la copiii întârziați mintal, decât la copiii normali.

Cerințele exprimării corecte se regăsesc mai ales în limbajul scris. La început, în relațiile dintre limbajul scris și cel vorbit, cu ajutorul învățătorului, copilul trebuie să formuleze întâi în limbaj sonor ceea ce are de spus, apoi să exprime în scris conținutul respectiv. Astfel, perfecționarea limbajului scris duce și la perfecționarea limbajului vorbit.

În perfecționarea limbajului copiilor un rol deosebit îl are limbajul învățătorului, fiind cunoscută înclinația acestora spre a imita modelele care li se oferă.

La intrarea în clasa I se determină capacitatea de comunicare a elevului iar apoi, pe parcursul claselor primare se urmărește perfecționarea limbajului prin activități speciale dar și în toate ocaziile în care elevii sunt puși să comunice, în relațiile învățător – elev, elev – învățător, elev – elev, etc.

Activitatea de comunicare urmărește și îmbogățirea și activizarea vocabularului elevilor, înțelegerea semnificației unor cuvinte.

Activitatea de cultivare a limbajului începe prin a ajuta elevii să desprindă cuvintele din vorbire și să diferențieze sunetele. De aceea, în activitatea de dezvoltare a limbajului oral și mai ales a celui scris, precum și pentru familiarizarea

elevilor cu tehnicile de citit și scris, apare necesară dezvoltarea auzului fonematic, dezvoltarea funcțiilor aparatului fonator, respectarea corectă a pauzelor în vorbire, accentuarea corectă a cuvintelor, ceea ce îi va ajuta pe elevi să se exprime, să citească și să scrie.

A articula clar și a pronunța exact, afirma cunoscutul pedagog Robert Dottsens, este un semn de bună creștere și, pentru învățători, o calitate profesională.

II.2 STILUL DE COMUNICARE EDUCAȚIONAL

Competența didactică, centrată pe aptitudinea pedagogică, se caracterizează în stilul activității de comunicare cu elevii. Stilul constă în totalitatea procedeele generale și specifice de acțiune, permițând folosirea optimă a calităților și capacităților persoanei ca și compensarea unor minusuri ale sale. În el se îmbină caracteristicile de conținut și cele formal – dinamice ale personalității didactice, ambele având influență asupra comunicării pedagogice.

Stilul condiționează orientarea predominantă a educatorului către anumite laturi ale procesului instructiv – educativ, cum ar fi, de pildă:

- Planificarea activităților
- Procedeele de efectuare a acestora
- Prognozarea rezultatelor elevilor
- Capacitatea educatorului de a reflecta asupra propriului stil și de a și-l perfecționa.

Sub aspectul conținutului, stilul implică:

1. Orientarea către procesul instruirii
2. Orientarea către proces și rezultat
3. Orientarea către rezultat

Sub aspectul formei, implică:

1. Flexibilitate – rigiditate
2. Impulsivitate – reflexibilitate

II.3 FORMELE COMUNICĂRII EDUCATIVE

Comunicarea, adică schimbul de idei și transmiterea de informații cu ajutorul mesajelor, este un proces specific uman. Și în cadrul comunicării educative, procesul comunicării presupune un vorbitor și un ascultător, un mijloc de comunicare cunoscut de amândoi, un lucru despre care se vorbește.

Schema complexă a factorilor constitutori ai comunicării educative include:

- un transmiteător – emițător (profesor) care transmite un mesaj unui   destinatar – receptorul elevul – care asimilează;

- mesajul care se referă la un context (transmiterea de noi cunoștințe) sau idee;

- mesajul alcătuit din elementele unui cod care trebuie să fie comune celor doi parteneri aflați direct sau mijlocit în contact.

Comunicarea educativă se referă la transmiterea și schimbul de informații între profesori – elevi, la circulația de impresii, trăiri afective, judecați de valoare, comenzi etc. cu scopul de a obține modificări comportamentale la elevi, manifestate în reprezentările, cunoștințele, atitudinile acestora.

În procesul comunicării educative, cadrele didactice – elevi folosesc multiple și variate modalități de comunicare, unele verbale, prin intermediul semnelor și limbajului sonor sau limbajului grafic – deci comunicarea orală și comunicarea scrisă unele nonverbale – comunicarea prin gesturi, comunicarea afectiv – expresivă; comunicarea bazată pe limbajul intern.

Toate aceste mijloace au ca trăsătură esențială și definitorie calitatea lor de a realiza un schimb de semnificații, ele funcționând numai pe baza acelor elemente cognitive generalizatoare pe care le percep și le înțeleg la fel toți indivizii care comunică între ei.

Forme comunicării didactice. Implicații psiho-pedagogice

În ceea ce privește clasificarea tipurilor de comunicare există mai multe criterii de analizat:

1. După criteriul parteneri distingem următoarele forme:

- comunicarea intrapersonală (cu sine însuși);
- comunicarea interpersonală (între două persoane);
- comunicarea în grup mic (în cazul unei relații grupale de tipul față în față).

2. După criteriul statutul interlocutorilor avem următoarele forme:

- comunicare verticală (între parteneri cu status-uri inegale);
- comunicare orizontală (între parteneri cu status-uri egale).

3. În funcție de capacitatea de autoreglare distingem:

- comunicare unidirecțională (nu interesează feedback-ul);

- comunicare multidirecțională (cu feedback determinat de prezența interacțiunii Emițător – Receptor).

4. În funcție de natura conținutului:

- comunicare referențială (vizează un anumit adevăr științific);
- comunicare operațional-metodologică (vizează înțelegerea aceluși adevăr, felul în care trebuie operat pentru ca acel adevăr să fie descifrat);
- comunicare atitudinală (valorizează cele transmise, situația comunicării și partenerul);
- comunicare verbală;
- comunicare nonverbală;
- comunicare mixtă;
- comunicare paraverbală.”

După Doina Sălăvăstru¹

”analiza unor interacțiuni sociale deosebit de diverse ca acte de comunicare s-a dovedit extrem de fructuoasă și le-a permis cercetătorilor ca, pe lângă rezultatele de ordin medical, semiologic și terapeutic, să formuleze câteva importante principii

---

¹Salavastru D. - ”Psihologia Educației”, Editura Polirom, București, 2004, p. 179.

ale comunicării umane, cunoscute și sub numele de axiome ale comunicării”:

1) Comunicarea este inevitabilă poate fi considerată formula-slogan a Școlii de la Palo Alto. ”Într-o situație de interacțiune, ea exprimă faptul că orice comportament are valoarea unui mesaj, deci este o comunicare. Gesturile, mimica, poziția corporală, chiar și tăcerea sunt acte de comunicare ce vehiculează o semnificație. Precizarea referitoare la necesitatea existenței unei situații de interacțiune este foarte importantă pentru a înțelege faptul că principiul inevitabilității comunicării operează numai atunci când două persoane interacționează. Dacă admitem faptul că, în cadrul unei interacțiuni, orice comportament are valoare de mesaj, adică reprezintă o comunicare, rezultă că, vrem, nu vrem, nu putem să nu comunicăm.”² Activitatea sau inactivitatea, vorbirea sau tăcerea, totul are valoare de mesaj. Aceste comportamente îi influențează pe ceilalți, iar ceilalți, în replică, nu pot să nu reacționeze la comunicările respective și de aceea comunică și ei.

Comunicarea nu are loc numai atunci când este planificată sau conștientă. Comunicăm numeroase mesaje chiar și atunci când nu avem intenția de a comunica și nu suntem

---

²Sălăvastru D. - “*Psihologia Educației*”, Editura Polirom, București, 2004, p. 179.

mereu conștienți de ceea ce comunicăm. Comunicăm în mod constant și în mai multe moduri. Variațiile de ton, de ritm, accentuarea unor cuvinte, expresia feței, gesturile etc. sunt componente ale comportamentului de comunicare, având anumită semnificație. Ele accentuează și precizează mesajul comunicat sau, dimpotrivă, pot avea un efect perturbator (de exemplu, atunci când semnele verbale și ce neverbale vehiculează mesaje contradictorii).

2) **“Comunicarea este un proces** ce se desfășoară la două niveluri, informational și relațional. Orice comunicare presupune vehicularea unui conținut informațional dar ea implică și o relație între persoanele care comunică. Nivelul relațional conține indici de interpretare a conținutului comunicării. El ne arată cum trebuie înțeles conținutul și care este natura relației dintre persoanele aflate în interacțiune comunicațională.”³ Trebuie spus că relațiile sunt rareori definite conștient și explicit. Într-o comunicare, oferim simultan informații asupra conținutului și asupra relației sau asupra manierei în care trebuie receptat mesajul. Relația poate fi exprimată verbal (de exemplu, atunci când spunem „Acesta este un ordin”), dar mai ales nonverbal și paraverbal (prin mimică, gestică, postură, vestimentație, ton, accent,

---

³Idem

ritm).Relația poate fi înțeleasă și în funcție de contextul în care se efectuează comunicarea.Nivelul relațional realizează o comunicare asupra comunicării (o metacomunicare), iar aptitudinea de a metacomunica reprezintă o condiție a unei bune comunicări.

3) Comunicarea este un proces continuu.

“Comunicarea trebuie înțeleasă ca un flux neîntrerupt de schimburi informaționale între parteneri. Din păcate, cel mai adesea ea este văzută ca un fenomen liniar de acțiune și reacție, de stimul și răspuns, de cauză și efect. În realitate, ceea ce noi considerăm drept cauză a unui comportament poate să nu fie decât efectul unui eveniment precedent. “⁴Partenerii introduc întotdeauna în comunicare ceea ce se numește punctarea secvenței faptelor. Dezacordul privind modul de punctare a secvenței faptelor se află la originea a nenumărate conflicte care vizează o relație.

4) Ființele umane folosesc două moduri de comunicare: digital și analogic. În comunicarea umană, obiectele, în sensul cel mai larg al termenului, pot fi desemnate în două moduri complet diferite. Le putem reprezenta prin ceva asemănător (un desen, de exemplu) sau le putem desemna printr-o denumire convenită, un nume. În primul caz,vom vorbi

---

⁴Salavastru D. -“*PsihologiaEducației*” -, EdituraPoliform, București,2004,p 180.

de comunicare analogică, iar în al doilea, de comunicare digitală. Atunci când ne servim de cuvinte pentru a denumi un lucru, relația dintre nume și lucrul numit este arbitrară. Comunicarea analogică are raporturi mai directe cu ceea ce exprimă. Comunicarea analogică este o comunicare nonverbală, mai exact postura, gestualitatea, mimica, inflexiunile vocii, succesiunea, ritmul și intonația cuvintelor și orice altă manifestare nonverbală pe care o poate avea organismul, precum și indicii cu valoare de comunicare, ce nu lipsesc niciodată dintr-un context ce reprezintă teatrul unei interacțiuni.

Numai în ceea ce privește comunicarea interumană sunt posibile ambele tipuri. Altfel spus, omul este singurul organism capabil să utilizeze cele două moduri de comunicare, digital și analogic. Componenta informațională a comunicării e transmisă cu precădere pe cale digitală, pe când cea relațională e transmisă cu mijloace analogice. Cele două moduri de comunicare coexistă și se completează în orice mesaj. Limbajul digital are o sintaxă logică foarte complexă, dar e lipsit de o semantică adecvată relației. Limbajul analogic posedă semantica, dar nu și sintaxa corespunzătoare pentru o definiție neechivocă a naturii relațiilor.

5) Orice proces de comunicare este simetric sau complementar, după cum se întemeiază pe egalitate sau diferență. Relațiile interumane se bazează fie pe egalitate, fie pe diferență. “În relațiile de la egal la egal, partenerii au tendința să adopte un comportament în oglindă, interacțiunea lor fiind denumită simetrică. Simetrice sunt acele acte în care răspunsurile sunt de același tip cu stimulul. Geloziei i se răspunde cu gelozie, agresivității i se răspunde cu agresivitate, lăudăroșeniei i se răspunde cu lăudăroșenie. Alteori, comportamentul unuia dintre parteneri îl poate completa pe al celuilalt, pentru alcătuirea unei configurații de alt tip.”⁵

Există interacțiuni complementare în care partenerii adoptă comportamente contrastante, neasemănătoare, dar care se armonizează, se solicită unul pe celălalt (acest lucru se întâmplă în relațiile mamă-copil, educator-elev). O interacțiune complementară apare și în cazul în care, de exemplu, unei atitudini autoritare i se răspunde cu un comportament de supunere, ce se poate accentua în cazul amplificării atitudinii autoritare. În această situație, interacțiunea complementară se bazează pe maximizarea diferenței, ceea ce poate conduce la un blocaj comunicațional.

---

⁵Idem

6) Comunicarea este ireversibilă. Orice act de comunicare este ireversibil, în sensul că, odată produs, nu mai putem interveni asupra lui. Chiar dacă încercăm să atenuăm efectul unor mesaje declarând că ne retragem cuvintele sau venind cu explicații, completări, precizări, efectul spuselor noastre s-a produs. Să nu ne iluzionăm crezând că revenirea asupra mesajelor transmise le-ar putea anihila efectele.

Acest principiu are implicații importante în actul comunicării. În relațiile interpersonale, trebuie să avem grijă să nu spunem niciodată lucruri pe care riscăm să le regretăm mai târziu. Și asta mai ales în situațiile de conflict, când spunem lucruri pe care apoi am vrea să le retractăm. De asemenea, în situația de comunicare publică sau de masă, atunci când mesajul este recepționat de mii sau chiar de milioane de persoane, este extrem de important să ținem seama de acest principiu al ireversibilității comunicării.

Comunicarea presupune procese de ajustare și acomodare. Eficacitatea comunicării depinde în mare măsură și de surprinderea exactă a sensului cuvintelor folosite de interlocutor. Experiența de viață a fiecăruia dintre noi, dar și diferențele culturale determină necoincidența sensurilor pe care locutori diferiți le conferă acelorași cuvinte. Pentru ca înțelegerea să se realizeze, este necesar un proces de ajustare și

acomodare cu codurile de exprimare ale celuilalt, cu deprinderile sale lingvistice. De exemplu, reușita într-o relație de învățare rezultă comportamentului comunicațional al partenerului, atât sub aspect verbal, cât și nonverbal.

O analiză a comunicării în care accentul cade pe aspectele psihosociologice ne oferă Jean-Claude Abric. Pentru psihologul francez, comunicarea reprezintă „ansamblul proceselor prin care se efectuează schimbul de informații și de semnificații între persoane aflate într-o situație socială dată”⁶. Sub influența Școlii de la Palo Alto, care a plasat fenomenul comunicării în categoria fenomenelor relaționale, Abric fixează câteva repere pentru analiza comunicării:

Ca fenomen de interacțiune, comunicarea implică o serie de raporturi în care partenerii situației de comunicare încearcă să se influențeze reciproc. Nu mai vorbim de un emițător și de un receptor, ci despre doi interlocutori. Comunicarea nu mai poate fi concepută ca un simplu proces de transmisie. Actul comunicativ apare ca o relație de schimb între

---

⁶Abric, J.-C., *„Psihologia comunicării. Teorii și metode”*, Ed. Polirom, Iasi 2002 , p. 32.

parteneri care au, fiecare simultan, dublul statut de emițător și receptor.

Comunicarea este un act social. Acest act poate fi voluntar sau involuntar, conștient sau nu. Prin interacțiune, orice comportament dobândește valoarea unui mesaj, deci este o comunicare. Se regăsește exprimată aici formula-slogan a Școlii de la Palo Alto: „Este imposibil să nu comunici”.

Comunicarea nu se rezumă la expresia verbală. Ea este un sistem care utilizează canale multiple. Gesturile, mimica, poziția corporală, distanța interpersonală, chiar și tăcerea sunt acte de comunicare ce vehiculează semnificații. Comunicarea are întotdeauna o finalitate, un obiectiv, o intenționalitate, care pot fi explicite sau implicite.

Comunicarea ca proces de interacțiune este direct influențată de contextul social și cultural în care se derulează. Aceasta, deoarece mediul respectiv este purtătorul unor reguli și coduri care tind să îi confere o specificitate: nu comunicăm în același fel într-un birou, într-o sală de cursuri, la o întâlnire amicală sau pe stradă.

Pentru a fi eficace, comunicarea trebuie să funcționeze ca un sistem circular, trebuie să se autoregleze. Elementul central al acestei reglări este feed-back-ul.” Fiecare situație de comunicare e unică, iar emițătorul este un creator care

furnizează prin mesajul său un ansamblu de informații, în funcție de viziunea sa asupra obiectului comunicării, de structurile cognitive, de reprezentările situației de comunicare și ale interlocutorului, de statutul său social și, nu în ultimul rând, de prejudecățile și stereotipurile care vor determina natura relațiilor lui cu interlocutorul.”⁷

Metafora orchestrei, propusă de Școala de la Palo Alto, face din comunicare un tot integrat, un proces social permanent în care diverse sisteme de comportament concură la producerea sensului: „Comunicarea nu poate fi concepută decât ca un sistem cu multe canale, la care actorul social participă în fiecare moment, fie că vrea sau nu... în calitate de membru al unei anumite culturi, el face parte din fenomenul comunicării, așa cum muzicianul face parte din orchestră. Dar în această vastă orchestră culturală nu este nici șef, nici partitură. Fiecare cântă acordându-se la ceilalți. Doarun observator extern, un cercetător al comunicării, poate să identifice partitura ascunsă și să o transcrie, fapt care, evident, se va dovedi extrem de complex și de dificil” (L. Iacob,)⁸.

1 Abric, J.-C, “*Psihologiacomunicării. Teoriișimetode*”, Ed. Polirom,Iasi 2002 ,p. 15

1Iacob ,L., Cosmovici. A. “*Psihologiascolara*”,EdituraPolirom ,Iasi,1999 ,p.40.

1Abric, J.-C, “*Psihologiacomunicării. Teoriișimetode*”, Ed. Polirom,Iasi 2002 ,p. 1

CAP. III   COMUNICAREA ÎN RELAȚIA PROFESOR - ELEV

II.1.a ROLUL INFORMAȚIEI

Vorbind despre procesul de învățământ arătăm că el este un sistem complex, rezultat al interdependenței dintre predare și învățare, cu o finalitate bine conturată – aceea de transpunere în practică a idealului educațional – dezvoltarea integral – vocațională a personalității. Din această cauză, procesul de învățământ se supune legii generale a oricărei activități umane – aceea de a obține rezultatele cât mai bune cu mijloacele cele mai adecvate și potrivite scopurilor și obiectivelor anticipate. Creșterea productivității este un deziderat ce se extinde și asupra școlii, iar în cadrul ei asupra procesului de învățământ.

Aplicarea de către profesor în activitatea de predare a principiilor moderne pe care le sugerează psihologia contemporană constituie un aspect al tehnologiei didactice în

aceeași măsură cu folosirea mașinilor de învățat, a computerului și a altor mijloace tehnice. Orice modificare s-ar introduce, fie chiar cel mai perfecționat mijloc tehnic, eficiența depinde nu numai de modificarea în sine, ci și de modul în care a fost valorificat de profesor prin direcționarea ei în conformitate cu obiectivele urmărite. Un loc important în cadrul tehnologiei didactice îl ocupă strategiile didactice.

Prin strategie didactică înțelegem un ansamblu de procedee prin care se realizează conlucrarea dintre profesori și elevi în vederea predării și învățării unui volum de informații, a formării unor priceperi și deprinderi, a dezvoltării personalității umane. Orice strategie didactică implică doi parametri:

- Programarea externă ce se referă la modul în care este prelucrată, ordonată și prezentată informația didactică. Prin intermediul ei se realizează reglarea externă a procesului de învățare. Ea imprimă un caracter organizat învățării direcționând acest proces în condițiile asigurării independenței și inițiativei celui care învață.

- Programarea operațională internă, ce se referă la registrul componentelor psihice antrenate în procesul de învățare a informațiilor. Ea facilitează autoreglarea internă prin valorificarea experienței acumulate și a potențialului psihologic propriu fiecărui elev.

O strategie didactică se caracterizează :

1. În primul rând, prin faptul că urmărește apariția și stabilirea unor relații optime între activitatea de predare și cea de învățare, prin care se urmărește declanșarea mecanismelor psihologice ale învățării, potrivit particularităților de vârstă și individuale ale elevilor și condițiilor concrete în care are loc această învățare.

2. Orice strategie didactică acționează într-un câmp de factori și posibilități, în consecință, finalitatea ei include un oarecare grad de probabilitate. Orice strategie didactică are astfel un caracter stocastic sau probalistic.

3. Orice strategie didactică impune îmbinarea între activitatea profesorilor și cea a elevului. Din acest punct de vedere rolul profesorului se poate deplasa de la polul în care este doar o sursă de informații , la polul în care conduce și controlează activitatea independentă a elevilor, în timp ce activitatea acestora se poate deplasa de la cea de simplă reproducere la cea creatoare.

Strategia didactică nu se reduce la o simplă tehnică de lucru, ea este manifestare și expresie a personalității profesorului. Strategia include deci într-un mod unitar, tehnica de lucru și concepția pe care o adoptă agentul în procesul aplicării ei.

Deducem din toate acestea că strategiile didactice ocupă un loc central în cadrul tehnologiei didactice, alegerea și folosirea lor depinzând de, în mod hotărâtor de pregătirea și personalitatea profesorului.

Orientându-ne după cele expuse, am putea stabili următoarele categorii de strategii didactice:

- strategii de tip expozitiv – euristic;
- strategii de tip algoritmatizat;
- strategii evaluative – stimulative.

Comunicarea se face la două nivele și nu vehiculează numai informații – ea impune deasemenea, un comportament.

Mai întâi, comunicarea se caracterizează printr-un conținut informațional și acest nivel circumscrie ceea ce, în mod obișnuit se înțelege prin comunicare. Totuși, pe lângă transmiterea unui conținut informațional, comunicare implică intersubiectivitatea sau relațiile dintre persoanele care comunică; ea include cel mai adesea semne despre maniera de a interpreta conținutul.

Comunicarea poate să ilustreze tipuri diferite de intersubiectivitate în funcție de intențiile care o animă, de la o simplă interpretare sau tachimare la un ordin sau transmiterea unui mesaj științific.

Atent la tehnica vorbirii profesorul va întrebuința un limbaj bogat, ales și expresiv, simplu și concis, o expresie elegantă și clară, în fraze echilibrate, adresate vioi, energic și vibrant încat elevii să înțeleagă ușor și să se simtă încurajați.

Prin intermediul cuvintelor, ca simboluri ale conceptelor, care condensează considerabil speranța de cunoaștere umană, se poate prescurta enorm de mult drumul de acces la valorile culturii. Folosirea limbajului oferă o cale mult mai scurtă, mai rapidă și mai economică de învățare. Într-un timp scurt o comunicare orală permite transmiterea unei mari cantități de informație, un aspect important în condițiile în care sporește volumul de informație cuprinsă în programele și manualele școlare. În plus, un singur profesor poate să instruiască simultan o colectivitate.

Comunicarea verbală îndrumă elevii spre forme și tehnici elevate de gândire, pe care ei nu ar avea cum să le descopere spontan, îi învață să-și organizeze cunoștințele la un nivel superior de abstractizare:

- să sesizeze probleme mari de sinteză;
- propune mijloace de reflexie;
- lasă în urma ei o frământare, o incitare la noi căutări personale.

Comunicării orale i se recunoaște o mare flexibilitate, ceea ce îi conferă profesorului spontaneitate și putere de adaptare cu ușurință la specificul temei, la disponibilități de timp și de condiții materiale. Punctul nevralgic al al comunicării orale îl constituie o intensă din partea profesorului și o redusă participare din partea elevilor. Întotdeauna elevii sunt nevoiți să descifreze, să „decodifice” ce li se comunică, pentru a găsi sensul exact atribuit de emițător cuvintelor și expresiilor sale, ceea ce obligă profesorul să țină seama de propriile lor posibilități; cu cât elevii dispun de o experiență mai bogată, cu atât profesorul are șanse mai bune să stabilească între el și interlocutorii săi o comunicare efectivă (feed - back-ul informațional).

Dintre metodele de comunicare educativă, orală, amintim:

- metodele expozitive (afirmative);
- metodele interogative (conversația, dialogul);
- metoda discuțiilor și a dezbaterilor;
- metoda problematizării (instruire prin problematizare).

III.2. TIPURI DE EDUCAȚIE ȘI LIMBAJUL EDUCAȚIONAL

Așa cum este bine știut și unanim recunoscut, nici o societate omenească n-a putut și nu poate exista fără învățare, una dintre particularitățile definitorii ale speciei umane fiind tocmai acumularea continuă a experienței sociale, materializată în fapte de civilizație și cultură, prin procesul transmiterii cunoștințelor și deprinderilor de la o generație la alta. Nu poate fi citată nici o excepție din tezaurul cultural al celor mai străvechi civilizații, a gânditorilor antichității, evului de mijloc sau Renașterii și până în răsăritul epocii moderne în care, în mod explicit sau implicit, să fie prezentă, adesea la un loc central, problema socială a învățării și educației.

Educația este un proces complex, organizat, de socializare și individualizare a ființei umane în drumul său spre umanitate. Platon definea educația ca fiind „arta de a forma bunele deprinderi sau de a dezvolta aptitudinile native pentru virtute ale acelor care dispun de ele.” Aristotel, în lucrarea sa „Politica”, considera că „educația trebuie să fie un obiect al supravegherii publice, iar nu particulare”.

Johann Amos Comenius, în lucrarea sa „Didactica magna”, considera că la naștere, natura înzestrează copilul

numai cu „semințele științei, ale moralității și religiozității”, ele devin un bun al fiecărui om numai prin educație. Rezultă că în concepția sa, educația este o activitate de stimulare a acestor „semințe”, și implicit, de conducere a procesului de umanizare, omul ”nu poate deveni om decât dacă este educat”. Pentru pedagogul englez din secolul al XVII-lea, John Locke, educația se prezintă sub forma unei relații interpersonale de supraveghere și intervenție ce se stabilește între „preceptor” (educator) și copil (viitorul „gentleman”). Filosoful german Immanuel Kant, aprecia că educația contribuie la valorificarea naturii umane în folosul societății: „este plăcut să ne gândim că natura omenească va fi mai bine dezvoltată prin educație și că se poate ajunge a i se da o formă care să-i convie cu deosebire. Aceasta ne descoperă perspectiva fericirii viitoare a neamului omenesc”.

Omul format în școală prin educație este principalul factor de reconstrucție a societății noastre, orientată spre economia de piață, informatizare și democrație. Societatea românească trebuie să fie reconstruită pe baze noi, de oameni întreprinzători și competenți, înzestrați cu cunoștințe științifice și tehnologice moderne, cu un larg orizont de cultură generală, care să le ofere noi direcții de gândire și de acțiune, cu

capacități intelectuale deschise spre invenții și inovații, fiind, în același timp, purtători ai unor valori morale autentice.

Aceste finalități educaționale, cerute de etapa actuală de dezvoltare a României, solicită formarea prin școală a unei personalități armonios dezvoltate sub aspectul intelectual, tehnologic, profesional, moral-cetățenesc, estetic și fizic.

În formarea personalității, **educația intelectuală** deține un loc central, având obiective precis determinate:

- asimilarea unui sistem de cunoștințe fundamentale cu valoare operațională din principalele domenii de activitate;
  - lărgirea continuă a orizontului de cultură generală;
  - dezvoltarea curiozității științifice, a sentimentelor intelectuale și a intereselor de cunoaștere;
  - formarea elevilor pentru producerea științei în scopul creșterii calității vieții;
  - formarea deprinderilor de muncă intelectuală
- privind:

- localizarea, selectarea, organizarea și evaluarea informațiilor;
- asimilarea lor prin lectură, ascultare și observare;

- prelucrarea, interpretarea și operarea cu informațiile însușite;
- însușirea metodelor, a tehnicilor și a regulilor de învățare eficientă;
- formarea priceperilor și deprinderilor de cercetare – proiectare și de creativitate producând noi informații;
- dezvoltarea capacităților cognitiv – operaționale:
  - de a gândi logic, analizând critic și interpretativ;
  - de a sesiza esențialul și relațiile dintre obiecte.

Educația tehnologică – este o parte integrantă a formării armonioase a omului modern, inteligent și creativ, prin care acesta va reuși să cunoască, să înțeleagă și să se integreze în noul mediu tehnic și tehnologic creat de revoluția științifico – tehnică, dezvoltându-l în scopul creșterii calității științei și tehnicii, pe care trebuie să o cunoască bine și să o stăpânească dacă nu vrea să fie dominat de ea.

Obiectivele educației tehnologice se realizează în procesul de predare – învățare a disciplinelor fundamentale (matematica, fizica, chimia) al obiectelor de învățământ cu caracter tehnic, precum și în cadrul laboratoarelor, atelierelor de producție, cabinetelor de cercetare – proiectare.

Educația în spiritul muncii productive

Automatizarea și cibernetizarea muncii implică tot mai mult procesele intelectuale în prelucrarea și interpretarea datelor oferite de computere, intensificând domeniile concepției, comenzii, controlului și organizării muncii.

Înțelegerea de către tânăra generație a semnificației sociale și etice a muncii, a importanței acesteia pentru creșterea calității vieții și a formării omului ca personalitate este una din sarcinile de bază ale educației armonioase.

Educația moral – civică

Morala cuprinde valorile, principiile, normele și regulile determinate de cerințele societății pentru a regimenta relațiile dintre oameni.

Profilul moral-civic al personalității este centrat pe valorile societății democratice, care generează obiectivele și conținutul educației morale. Dintre aceste valori, se pot cita:

- libertatea de opinie și pluralismul în viața social-politică, economică și cultural-educativă, izvor de idei noi și promovare a competiției;

- respectul demnității umane și a valorii omului, creator de valori materiale și spirituale.

Tipurile de comunicare umană, verbală și nonverbală, au mare importanță educativă, realizându-se în

primul rând, în cadrul procesului instructiv – educativ, în școală dar și în familie și în general în societate în cadrul activităților extrașcolare sau de educație permanentă.

Astfel trebuie să arătăm că în cadrul comunicării educative, comunicarea de cunoștințe este partea fundamentală a procesului de învățare, în care elevii, sub îndrumarea cadrelor didactice, dobândesc noi cunoștințe, reguli, formule, legi. În acest amplu proces, unele lecții sunt consacrate, în principal, comunicării de noi cunoștințe. Aceasta a făcut ca în pedagogia tradițională uneori comunicarea de noi cunoștințe să fie considerată acțiune exclusivă de predare, elevul având rol de simplu receptor.

Pedagogia modernă reconsiderând rolul elevilor în cadrul procesului de învățare, acordă o mai mare atenție metodelor active, conlucrării dintre elev și profesor, exersării de către elevi, care fac comunicarea de cunoștințe un complex și viu proces.

În acest mod se urmărește asimilarea de cunoștințe, formarea de reprezentări și noțiuni științifice, pe căi active, în mod constant și temeinic, elevul asimilând cunoștințele prin efortul propriu.

Metodele și procedeele folosite sunt alese în funcție de particularitățile de vârstă, de logică internă a disciplinei

predate, de nivelul clasei, de experiența acumulată de elevi, de utilizarea școlii și profilului ei.

III.3. CONCLUZII ASUPRA LIMBAJULUI EDUCAȚIONAL LA ELEVII DE CICLUL PRIMAR

La intrarea în școală copilul dispune de un vocabular relativ bogat și stăpânește la modul practic regulile de folosire corectă a cuvintelor în vorbire. În cursul miciei școlarității se dezvoltă atât limbajul oral, cât și cel scris. În ceea ce privește limbajul oral, una din laturile lui importante este conduita de ascultare. Cu prilejul rezolvării problemelor de aritmetică sau al exercițiilor gramaticale, desenând sau privind un tablou, școlarul mic învață treptat să asculte explicațiile învățătorului și să meargă pe urmele îndrumărilor și raționamentelor sale.

În cursul miciei școlarității se formează capacitatea de citit – scris și aceasta impulsionează, de asemenea, progresele limbajului. Lecturile literare fac să crească posibilitățile de exprimare corectă. Se însușește fondul principal de cuvinte al limbii române, care ajunge să numere, spre sfârșitul miciei școlarități, aproape 5000 de cuvinte, dintre care, tot mai multe pătrund în limbajul activ al copilului. Contactul sistematic cu primele noțiuni de gramatică îi permit copilului să conștientizeze deosebirile dintre cuvinte ca elemente de limbaj și obiectele desemnate prin cuvinte. Copilul

capătă cunoștinșe despre structura morfosemantică a cuvintelor, despre rolul pe care îl joacă, în exprimare, rădăcina, terminația, sufixele, prefixele. Ulterior, însușirea categoriilor gramaticale propriu-zise (substantiv, verb, adjectiv, pronume, etc.) îi dezvăluie copilului bogăția posibilităților de exprimare ale limbii materne și îi prilejuiește constatări cu privire la frumusețea construcțiilor sale.

Dezvoltarea limbajului se face și în contextul altor activități școlare: desen, educație fizică, istorie, observarea naturii, activități cu prilejul cărora copilul face cunoștință cu o nouă terminologie care variază de la un domeniu la altul. Copiii se obișnuiesc ca, prin limbaj, să-ți planifice activitatea, să exprime acțiunile ce le au de făcut, ordinea în care vor lucra, etc.

Toate acestea au influență nu numai asupra perfecționării conduitei verbale, ci și asupra dezvoltării intelectuale, contribuind la formarea capacității micilor școlari de a raționa, de a argumenta și demonstra.

Funcția de comunicare constă, pe de o parte, în nominalizarea obiectivelor și realizarea predicțiilor corespunzătoare, pe de altă parte în transferul de informații de agent cunoscător la altul. Sistemul de semne lingvistice reprezintă mijlocul curent prin care rezultatele

activității cognitive dobândite de unii indivizi devin accesibile altor indivizi umani. Prin procesele comunicative instituite între indivizii aceleși generații se realizează dimensiunea sincronică a cunoașterii.

Rolul conducător al cadrului didactic se exprimă prin capacitatea sa de a găsi cele mai adecvate variante de îmbinare între diverse metode și procedee. Aplicarea acestor metode de către profesor presupune experimentarea ei continuă pentru a descoperi singur cele mai bune variante de combinare, aplicând cunoștințele de psihologie stăpânite și reflectând asupra rezultatelor obținute.

În anii de școală, a citi cu intenția de a învăța, s-a dovedit a fi o metodă foarte economică și eficientă de îmbogățire a cunoștințelor; într-un timp scurt, de trei sau patru ori mai redus decât cel cerut de comunicarea orală, se poate însuși un mare volum de cunoștințe la toate nivelurile de învățământ, manualul (cărțile) dovedindu-se unul dintre ajutoarele esențiale în optimizarea activității de învățare, în ridicarea calității muncii didactice.

Munca cu manualul și alte cărți reprezintă un ansamblu de acțiuni prin care se urmărește formarea priceperilor și deprinderilor necesare în vederea utilizării corecte și eficiente a acestora ca surse de informare. În școala

contemporană asemenea surse cunosc o diversificare tot mai mare, alături de manual - care este selectat de cadrul didactic în funcție de necesitățile clasei la care predă - folosindu-se o gamă variată de auxiliare: dicționare, culegeri de texte, reviste, enciclopedii, antologii, opere științifice și beletristice, etc.

Povestirea artistică a unor lucruri trăite reprezintă o capacitate deosebită. Cei capabili trebuie încurajați, cei mai puțini capabili trebuie îndrumați cu o anumită pricepere. Este necesară și fantezia. Începând cu fabulația copilărească și terminând cu romanele avântate ale tinereții, străbătute de dorul după o viață încă necunoscută, în pragul căreia se află tânărul, visarea reprezintă un fel de antrenament interior, un loc, o exersare care anticipează activismul complet al omului matur.

Arta cuvântului în școală, mai mult ca oricare latură a vieții școlare, poate deveni o cale pentru educarea individualității și, în același timp, pentru armonizarea ei cu alte individualități care o înconjoară.

DESPRE ARTA CONVERSAȚIEI
CUGETĂRI, MAXIME, PROVERBE

„Vorba dulce, mult aduce”.

„Vorba multă, sărăcia omului”.

„Sunt oameni care vorbesc tocmai pentru că nu pot gândi și li-i urât astfel”.

„Gândirea este un covor strâns frumos, convorbirea îl desfășoară și-l arată la lumină”.

Temistocle (525 – 461 Î. Hr.)

„Prefer să tac când nu înțeleg.”

Sofocle (470 – 410 Î. Hr.)

„Vorbește ca să te cunosc.”

Socrate (495 – 405 Î. Hr.)

„Sunt oameni care tot întrebând, lasă să se ghicească gândul lor, voind să descopere gândul altora.”

Tacit (55 – 120 Î. Hr.)

„Să nu căutăm a pune stăpânire pe o conversație ca pe un domeniu în care este stăpân și de unde ai dreptul a-i alunga pe alții. Dimpotrivă, într-o convorbire, ca și în toate împrejurările, e bine să dăm fiecăruia rândul său.”

Cicero (107 – 44 Î. Hr.)

„De multe ori te căiești când vorbești prea puțin, dar te căiești și mai mult când vorbești prea mult.”

La Rochefoucauld (1613 - 1680)

„Să ai veșnic înaintea ochilor ținta de a face spirite, iată un foarte rău chip de conversație.”

Swift (1667 – 1745)

„Când vrei să faci spirit cu orice preț, ajungi să spui prostii.”

Montesquieu (1669 – 1740)

„Vorba dulce farmecă mai mult decât frumusețea; aceasta din urmă împodobeste trupul, iar cea dintâi cucerește sufletul.”

Herder (1744 – 1803)

„A pune vorba de spirit înaintea bunului simț înseamnă a pune ceea ce e de prisos înaintea a ceea ce e nevoie.”

De Bonald (1745 - 1824)

„Vorbind puțin, vei asculta mult.”

Proverb rusesc

„Ești stăpân încă pe cuvintele pe care nu le-ai rostit, dar ești robul celor pe care le-ai spus.”

Proverb arab

BIBLIOGRAFIE

1. Abric, J.C.- "*Psihologiacomunicării. Teoriișimetode*", Ed. Polirom, Iasi 2002
2. Cerghit I. – „*Metode de învățământ*” , Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980, Colecția Pedagogia sec. XX
3. Ioan Cerohit – „*Mass-media și educația tineretului școlar*”, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972
4. Mihai Dinu - „*Introducere în teoria comunicării*” , Editura Universității București, 1993
5. Pantelimon Golu, Mielu Zlate, Emil Verga - „*Psihologia copilului*”, E.D.P.R.A. , București, 1994
6. Iacob ,L., Cosmovici. A.- "*Psihologiascolara*", EdituraPolirom , Iași, 1999
7. Nicola I. – „*Pedagogie*” , Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994
- 8.Dumitru Salade – „*Didactica*”, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983
9. Constantin Sălăvăstru - „*Dezvoltarea limbajului la copii*”, Editura Polirom, Iasi, 1993
- 10.Salavastru D. - "*Psihologia Educației*", Editura Polirom, București, 2004,p 179.

11. Marin Stoica - „*Pedagogia școlară*” , E.D.P., București, 1995
12. Ion Gr. Șerban – „*Învățătorul și copii*” , Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975
13. Ioan Șerdean – „*Metodica predării limbii române la clasele I-IV*” , Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982
14. Dimitrie Todoran - „*Probleme fundamentale ale pedagogiei*” , Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991
15. Vidam T. – „*Moralitate și comunicare*” , Editura 1995
16. XXX – „*Dicționar de pedagogie*, E.D.P., București, 1979